

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

ISMERTETÉSEK.

Mitteilungen des k. u. k. Kriegsarchivs.
Dritte Folge. Szerkeszti a cs. és k. hadi-
levéltár igazgatósága.

VI. Band. Wien, 1909. 8r., 420 l.

1. *Krajovai és topolyai báró Kray Pál*
táborszernagy levelei fivéréhez Kray Sán-
dorhoz. Életrajzi adatokkal bővítve közzé
teszi: Dr. Just százados.

Megfelelő bevezetés kíséretében ama
214 levelet adja közre a szerző, melyet
Kray Pál báró írt Sándor fivéréhez 1784—
1804-ig. Nemesak azért becsesek, mert fontos adatokat tartalmaznak ne-
vezetes hadjáratok eseményeire vonatkozólag, hanem mivel belőlök egyik
magas polczra emelkedett hazánkfiának lelkébe is bepillantást nyer-
hetünk. Tanuságot tesznek Kray báró magas általános és katonai
műveltségéről, emberszeretetéről, arany szívéről és kiváló lelki tulajdon-
ságairól; mint a hogy dr. Just is mondja, arra is kényszerítenek
bennünket e levelek, hogy a megholt dicsőségére és az utókor okulá-
sára igazságos ítéletet mondjunk, vagyis elismerjük, megbecsüljük és
meg is jutalmazzuk azt a nevezetes vezért, kinek a legnehezebb élet-
pályán évtizedeken át szerzett kiváló érdemeit és szolgálatait a for-
gandó szerenese elhomályosította!

Az első fejezetben Kray származását ismerjük meg, a mihez a
szerző a családfát is csatolja. Ezután következnek: Kray neveltetésére
és katonai pályájának kezdetére vonatkozó adatok, majd azok a leve-
lek, melyeket 1784 nov. hó 2-ától, 1793 február közepéig írt; a má-
sodik fejezetben az 1793—1797 végéig terjedő hadjáratok folyamán
írott leveleket olvassuk; a harmadik fejezet az 1797—1799 békeévek

alatt írottakat foglalja össze, míg a 4. fejezetben az 1799—1801-ig terjedő levelezések látnak napvilágot. Az 5. fejezet a táborszernagy életének utolsó éveiből származó írott emlékeket gyűjti össze. Mindezek bizonyosságot tesznek Kraynak kiváló tulajdonságairól, nevezetesen: szerénységéről, a fényűzés iránti idegenkedéséről, egyszerűségéről mindenben, lelki nyugalmáról, mellyel a sors csapását viselte, hogy gyűlölte az érdemetlenek jutalmazását, de annál inkább istápolta és segítette a szerencsétleneket; személyes vitésége, merészsége, határozottsága, szívós kitartása, léleljelenléte, az, hogy a támadásnál mindenkor az első soraiban küzdött, a visszavonulásnál pedig önfeláldozóan a legvégsőig kitartott, megszerezte számára azt, hogy Itália «megmentőjének», kora legnagyobb hadvezére, a dicséretekben fukar Suvarow «hősnek», ellenségei pedig «le terrible Kray, le fils chéri de la victoire»-nak nevezték.

Dr. Just mondja, hogy a történetíró hivatása és legszebb feladatai közé tartozik a nemzet nagyjainak képein mutatkozó töredezett részeket kiegészíteni és a pemecseléseket eltüntetni, hogy azok azután régi tiszteletreméltó szépségükben ragyogjanak, — ezt el is érte.

Kray leveleinek közlésével a cs. és k. hadilevéltár igazgatósága gyarapította azon ösztönzésre, de különösen a fiatalság nevelésére alkalmas jó katonai életrajzok számát, melyekben ugyancsak szükölködünk.

Az 1:864,000 mértékben készült térkép az 1792—1897 évek hadjáratainak idejéből származó levelek megértéséhez szolgál.

2. *Die Zernierung und Erstürmung Wiens im Oktober 1848.*
Írta: Czeike őrnagy.

Bécs körülzárása és ostroma 1848 október havában. Az október 6-iki forradalom után a császáriak által elvesztett fővárosnak visszafoglalására vonatkozó eseményeket és ezzel kapcsolatosan a Moga vezette magyar seregnek előnyomulását a Lajtához és ennek schwecháti vereségét ismerteti a szerző.

Melléklet két darab térkép Bécsről és környékéről.

★

Geschichte der Kämpfe Österreichs. Kriege unter der Regierung des Kaisers Franz. Im Auftrage des k. u. k. Generalstabes herausgegeben von der Direktion des k. u. k. Kriegsarchivs. *Befreiungskrieg 1813 und 1814.* Einzeldarstellungen der entscheidenden Kriegsereignisse.

Ausztria hadtörténelme. Ferencz császár háborúi. A monarchia fegyveres ereje vezérkari főnökének meghagyása alapján kiadja a cs.

és k. hadilevéltár igazgatósága. Az 1813. és 1814. évi fõlszabadító háborúk. A döntõ események egyenkénti leírása.

Egész századra terjedõ hosszú hallgatás után. végre Ausztria is megszólal az 1813. és 1814. évi fõlszabadító háborúkban való szereplése tekintetében. A *Woinovich-Veltzè*-féle: *Österreich in den Befreiungskriegen*, inkább népszerű, — *J. F. Novák*: *Briefe des Feldmarschalls Fürsten Schwarzenberg an seine Frau 1799—1816.*, — *Kerchnawe-Veltzè*: *Feldmarschall Karl Fürst zu Schwarzenberg, der Führer der Verbündeten in den Befreiungskriegen* címû munkák után és a százéves forduló alkalmából a cs. és k. hadilevéltár a birtokában levõ okmányok, valamint egyéb hiteles kútfõk nyomán, katonai tudományos szempontokat véve alapúl, földolgoztatta az 1813. és 1814. évi háborúkban részt vett osztrák és magyar csapatok által véghezvitt hadi eseményekre vonatkozó adatokat.

A több kötetre terjedõ mű L. W. Seidel kiadásában jelent meg és részei a következők.

I. Band. Österreichs Beitritt zur Koalition. Irta: Criste Oszkár alezredes. Wien, 1913. 134 l., 1 melléklet, ára: 6 K. 20 fill.

Bevezetõ kötet, mely magába foglalja Ausztriának a szövetségekhez való csatlakozásának elõzményeit. Az eseményeknek megfelelõleg szakaszonként megismerteti velünk a szerzõ: az európai hatalmaknak és Ausztriának szereplését a francziák ellen viselt háborúkban, az 1812. évi hadjáratnak kihatását Ausztriára, Bubnának küldetését Párisba, Poroszország szorult helyzetét, Ausztria fegyveres erejének állapotát a részbeli mozgósítás folyamán, Poroszország szövetségre lépését Oroszországgal, Ausztria békeközvetítését, Schwarzenberg herceg küldetését Párisba, a rajnai szövetség magatartását, az osztrák csehországi megfigyelõ hadtest felállítását, Ausztria békeponozatait, a porosz és orosz vereségek kihatását, a pläswitzi fegyverszünetet, Ausztria csatlakozását a szövetségesekhez, a reichenbachi egyezményt, Ausztria általános mozgósítását. Metternich diplomáciai sikerét Napoleon felett, a szövetségesek haditervét és a prágai kongresszus balsikerét.

A függelékben *Paldus József* õrnagy kimutatja az európai államok területi változásait a schönbrunni békétõl fogva egészen az 1813. évben kötött fegyverszünetig bezárólag. Ehhez járul a cs. és k. földrajzi intézet által 1 : 3,500,000 arányban készült térkép, mely az európai államoknak kiterjedését mutatja az 1813. évben.

II. Band. Österreichs entscheidendes Machtaufgebot 1813. Irta: Wlaschütz Vilmos ezredes. Wien, 1913. 8 r., 334 l., benne 38 táblázat. Ára: 11 K. 20 fillér.

Nemcsak a hivatásos és a magasabb nézőpontból vezetésre hivatott katonák számára, hanem a nagyközönség részére is érdekes adatokat tartalmaz Ausztria-Magyarország hadseregének szervezésére, fejlesztésére és mozgósítására nézve. Mesterileg oldja meg a szerző felette nehéz ama feladatát, hogy kimutassa a schönbrunni békével számerejében és szervezetében mélyen alant álló osztrák fegyveres hatalomnak újjászületését az 1813. év első felében.

Az első fejezet az 1810. évben bekövetkezett állapotokat tárgyalja, a mikor a monarchia fegyveres hatalmának erejét annyira leszállították, hogy megszűnt nagyhatalmi politikát űző állam lenni. Ezt követi Ausztriának az 1812. évi háborúban való részvétele és az ezzel kapcsolatos katonai intézkedések ismertetése.

A második fejezet a legfontosabb, mert ebben részletesen bemutatja a szerző azt, hogy az anyagi eszközökben szűkölködő monarchia miként állította lábra titkon félmillió emberből álló ama hadseregét, melylyel döntő szerepet játszott a Napoleon elleni főlzabadító háborúokban. Számításba véve a száz év előtti közlekedési viszonyokat is, bámulatos a katonai vezető körök munkájának abbéli sikere, hogy a Metternich halogató politikája által teremtetett hathónapi, aránylag rövid idő lefolyása alatt a monarchia keleti széléről, majd ennek akkori egész területéről is ütésre képesen oly nagy haderő állott 1813 augusztusában az északnyugati, nyugati és déli határok mentén.

Helyszűke miatt sajnos, lehetetlen részletesen ismertetnünk az egyes fejezetek tartalmát, mert ezek nemcsak hogy a száz év előtti fejlett katonai viszonyoknak fényes bizonyítékai, hanem még a mai korra nézve is okulásra alkalmasak főként oly államok számára, melyek imperialistikus politikát óhajtaak űzni eszközök nélkül!

A harmadik fejezet a mozgósított hadseregben beállott fogyatékok mikénti pótlásáról számol be. Vagyis a szerző felsorolja azokat az osztályokat, melyeket teljesen újonnan alakítottak avégből, hogy a mozgó seregeknél a csaták, ütközetek, hadi fáradalmak stb. következtében beállott fogyatékokat pótolhassák. Ezek irányítására vonatkozó adatok sem érdektelenek.

A befejező részben érdekes statisztikát találunk az állományviszonyokra, a fegyveres erő és a monarchia mindkét állanának lakóssága közötti számerőre, valamint a hadsereg mozgósítására nézve.

A könyv függelékének 38 táblázatában óriási anyagot dolgozott fel a szerző a legkülönbözőbb szempontok szerint. A táblázatok címe a következő: a sorsyaldogság hadkiegészítő kerületei, a gránátos zászlóaljok összeállítása, a lovasezredek kiegészítő kerületei, a főfegyvernemek

állománya 1810-ben, a főfegyvernemek hadi állománya, az ezredek vonata, a csehországi megfigyelő hadtest hadrendje, a Csehországban állomásozó helyőrségi csapatok hadrendje 1813 márczius 25-én, a csehországi tartalék hadtest és a Galicziában állomásozó csapatok hadrendje 1813 márczius 13-án, a Schwarzenberg vezette segítő hadtest hadrendje 1813 márczius és április havában, a galicziai csapatok hadrendje 1813 májusában, a galicziai megfigyelő hadtest hadrendje 1813 május 15-től június 12-éig, a Csehországba menetelő galicziai csapatok és a lengyelek menettáblázata, a tüzérütegek beosztásának kimutatása, a csehországi hadsereg hadrendje és menettáblázata 1813 május 20-tól június 25-éig, a tartalékhadtestek szervezete, Klenau oszlopának hadrendje, a 2-ik tartalékhadtest menetrendje, a Galicziában és Bukovinában állomásozó csapatok hadrendje 1813 június 24-én, a dunai hadsereg menetrendje, a csehországi főszereg hadrendje, elhelyezése stb. augusztus 17-én, Klenau hadtestének hadrendje aug. 16-án, ugyanez a dunai hadsereg nézve, a belsőausztriai hadsereg szervezete, a csehországi megszálló csapatok, a tartalékhadtestek részére kiszemelt csapatok kimutatása, az egész hadsereg havonkénti állománykimutatása, a tényleges állomány összege, az összes ezredek és hadtestek növekedésének és fogyatékának, nemkülönbön tényleges állományának kimutatása az országok és a kiegészítés szerint, az 1813. évi fogyatékok, az 1812., 1813. és 1814. évek sorozásának eredménye, a monarchia országai és tartományai által sorozott embereknek bevonulása a hadsereghez, a fegyverbe szólított emberanyag aránya a lakosság számához, az alosztályok és osztályok száma az egyes hónapokban, a vonatosztályok beosztásának kimutatása.

Mindezek keretében pártatlanul és részletesen kimutatva megtaláljuk Magyarországnak szereplését is a főlzabadító háborúban.

Hj.